

JEDNOTNÝ TRH A OCHRANA SPOTREBITEĽOV

Vojtech KOLLÁR

SINGLE MARKET AND CONSUMERS PROTECTION



Sustainability - Environment - Safety '2017

ABSTRAKT

Po odstránení bariér voľného pohybu tovaru a pri rešpektovaní požiadaviek na ochranu zdravia a bezpečnosti spotrebiteľov sa jednotný trh v EÚ stal miestom ponuky rozmanitých a často neznámych výrobkov ponúkaných neznámymi producentami. Nedôvera spotrebiteľov mohla vytvárať aj nové bariéry pre voľný pohyb tovaru medzi členskými štátmi. Zosúladenie podmienok ich ochrany v rôznych členských krajinách bolo jediným prostriedkom ako prekonať nedôveru spotrebiteľov v spoločný európsky trh. Príspevok prezentuje problematiku ochrany spotrebiteľov v SR v kontexte s princípmi a legislatívnymi úpravami v EÚ.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: spotrebiteľ, trh, zdravie, bezpečnosť

ABSTRACT

After the removal of barriers to free movement of goods and in compliance with the requirements of the protection of the health and safety of consumers in the single market in the EU there has become a place of offer of a variety of products offered by often unknown producers. Distrust of consumers could create also new barriers to the free movement of goods between member states. Harmonisation of the conditions for their protection in the various member countries was the only means to overcome the mistrust of consumers in the single European market. The contribution presents the issue of consumers protection in the Slovak Republic in the context of the principles and legislative arrangements in the EU.

KEY WORDS: consumer, market, health, safety

Jednotný trh produktov v EÚ

Fungovanie jednotného trhu významným spôsobom uľahčila nová legislatívna technika v oblasti skúšobníctva, ktorá stanovila iba všeobecné základné požiadavky na produkty a zredukovala kontrolu verejnej moci pred umiestnením výrobku na trh. Nové legislatívne podmienky v podobe tzv. Nového prístupu sa neaplikovali len v sektoroch, v ktorých bola legislatíva Spoločenstva pred rokom 1985 veľmi pokročilá, alebo keď sa nemohli určiť požiadavky pre skupiny výrobkov a riziká vzťahujúce sa k týmto skupinám výrobkom. Napríklad, legislatíva Spoločenstva pre potraviny, chemické výrobky, farmaceutické výrobky, motorové vozidlá a traktory postupuje podľa princípov Starého prístupu.

Existujúce alebo potenciálne prekážky obchodu sa môžu najefektívnejšie odstrániť prijatím spoločných opatrení. Pre väčšinu priemyselných výrobkov sa tak stalo prijatím tzv. Nového prístupu. k má mať spotrebiteľ dôveru k produktom na jednotnom trhu, musí mu byť jasné, že na ňom má rovnaké práva ako na trhu domácom.

V prípade absencie takejto úpravy na komunitárnej úrovni, a tým pádom aj existencia rôznych podmienok ochrany spotrebiteľa v jednotlivých členských krajinách, bolo prakticky nemožné vytvoriť vnútorný trh, ktorý by bol "skutočne" jednotný.¹

Členská krajina EÚ môže mať inú úroveň ochrany spotrebiteľa. Pri tvorbe spoločných smerníc na ochranu spotrebiteľa bolo potrebné kodifikovať túto úroveň ochrany spotrebiteľa aby smernice neznižovali úroveň ochrany ak je vyššia v členskej krajine. žiaduce, ak je táto Väčšina európskych smerníc pre ochranu spotrebiteľa má preto minimálnu doložku - teda oznámenie, že štát môže svojho spotrebiteľa chrániť viac, ako požaduje príslušná smernica. Vytvorenie jednotných podmienok a odstránenie prekážok vnútorného trhu sú jedným z viacerých dôvodov, prečo je ochrane spotrebiteľa venovaná zo strany spoločenstva pozornosť. Iným hybným prostriedkom je požiadavka kvality života, v ktorého záujme je potrebné vytvoriť štandardné podmienky najmä pre technickú, hygienickú a bezpečnostnú ochranu spotrebiteľa, čo nepochybne prináša aj nutnosť zjednotenia nárokov jednotlivých štátov na výrobu a distribúciu tovaru a služieb.

V rámci Európskej únie sú deklarované bezpečnostné pravidlá produktov. Tieto pravidlá musia dodržiavať výrobcovia, dovozcovia, distribútori a predajcovia týchto produktov.

Pri ochrane spotrebiteľa plní svoju úlohu aj štát. Štát musí vytvoriť transparentný systém, ktorý bude v plnej miere chrániť práva spotrebiteľov a budú na ňom spolupracovať všetky orgány a inštitúcie, ktoré sa podieľajú na fungovaní trhovej ekonomiky. Pre ochranu spotrebiteľa sú významné ústavnoprávne princípy a zásady, ktoré vychádzajú z princípov a zásad právneho štátu a osobitne z oblasti ochrany základných práv a slobôd.

Ústavná úprava vytvára predpoklady na vzniku komplexnej inštitucionálnej štruktúry, v ktorej sú zastúpené orgány moci zákonodarnej, výkonnej a súdnej a rovnako tak určuje postavenie zásadných kontrolných a dozorných orgánov.² Už v programe Európskeho hospodárskeho spoločenstva (ďalej „EHS“) z roku 1975 boli obsiahnuté základné zásady spotrebiteľských práv ako sú právo na ochranu zdravia a bezpečnosti spotrebiteľa, právo na náhradu škody, právo na ochranu ekonomických záujmov spotrebiteľov, právo na osvetu a informácie a právo na kolektívne zastupovanie záujmov, ktoré súvisia s ochranou spotrebiteľa.

Tieto spotrebiteľské práva tvoria legislatívny rámec ochrany spotrebiteľa v rámci Európskych spoločenstiev. V Európskej únii spravuje oblasť ochrany spotrebiteľa Európska komisia v zastúpení Generálnym riaditeľstvom pre zdravie a ochranu spotrebiteľa. Na Slovensku je ochrana spotrebiteľa v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva a jeho špecializovanej organizačnej jednotky s názvom Európske spotrebiteľské centrum, ktoré je súčasťou siete Európskych spotrebiteľských centier (ďalej len „ESC“).

ESC spolupracuje s Európskou komisiou a európskymi spotrebiteľmi. Jeho úlohou je podpora čo najefektívnejšieho využívania vnútorného trhu ako aj pomoc pri medzištátnych sťažnostiach.³ Medzi hlavné dôvody, pre ktoré bolo ESC zriadené patrí zvýšenie dôvery spotrebiteľov v nakupovanie v rámci krajín Európskej únie.

Bezpečnosť produktov a ochrana spotrebiteľov

Právo na bezpečnosť pred potencionálne nebezpečnými výrobkami a službami patrí k základným právam spotrebiteľa. Z hľadiska vysokej bezpečnosti spotrebiteľov je dôležité, aby sa prijímali právne predpisy, ktoré by ustanovovali požiadavky všeobecnej bezpečnosti pre všetky výrobky, ktoré sú uvádzané na trh. Dôležitým dokumentom, ktorý zabezpečuje, aby boli výrobky, ktoré sú uvedené na trh bezpečné je Smernica 2001/95 Európskeho parlamentu a Rady z 3. decembra 2001 o všeobecnej bezpečnosti výrobkov. Ak nie sú vydané osobitné ustanovenia s totožným cieľom, podľa ktorých sa riadi bezpečnosť príslušných výrobkov v právnych predpisoch spoločenstva, platia ustanovenia tejto smernice.

¹URBAN, L. *Európsky vnútorný trh a príprava Slovenskej republiky na začlenenie*. Praha: Linde Praha, a. S., 2002, s. 12.

²DZUROVÁ M. a kol.: *Spotrebiteľská politika I*. Bratislava, Ekonóm. 2014, 26 s., ISBN 978-80-225-3950-0.

³ELIÁŠOVÁ D.: *Ochrana trhových subjektov vo vybraných oblastiach služieb*, Ekonóm, 2010. 21 s. ISBN: 978-80-225-2984-6

V prípade, keď výrobok podlieha osobitným požiadavkám na bezpečnosť ustanovených právnymi predpismi spoločenstva, uplatňuje sa táto smernica iba na tie aspekty, riziká a kategórie rizík, ktoré nie sú zahrnuté do týchto požiadaviek.⁴ Na zjednodušenie uplatňovania požiadavky všeobecnej bezpečnosti uvedenej smernice je nutné, aby boli určené európske normy, ktoré sa týkajú konkrétnych výrobkov tak, aby tieto konkrétne výrobky vyhovujúce vnútroštátnym normám, ktoré sú v súlade s európskymi normami vyhovovali aj požiadavkám uvedenej smernice. Povinnosťou výrobcov ako aj distribútorov je uvádzať na trh iba bezpečné výrobky. Tieto musia spĺňať normy a požiadavky všeobecnej bezpečnosti.

Povinnosťou výrobcu je tiež poskytnúť spotrebiteľom všetky informácie, ktoré sú potrebné na vlastné posúdenie výrobku z hľadiska jeho bezpečnosti pri používaní.⁵

Každý výrobok musí byť označený aj údajom o výrobcovi a dovozcovi výrobku. Nevyhnutnou prílohou výrobkov je sprievodná dokumentácia, ktorá je potrebná pre ďalšie správne používanie výrobku. Napriek tomu, že výrobok splnil všetky požiadavky bezpečnosti, môže určitý spôsob jeho používania znamenať pre spotrebiteľa riziko. A preto je výrobca alebo distribútor povinný o tomto riziku informovať v sprievodnej dokumentácii. Spôsob bezpečného používania výrobku musí byť presne popísaný.⁶ Výrobca aj distribútor sú povinní pravdivo informovať o vlastnostiach výrobkov. V prípade, že je výrobok už v predaji a výrobca zistí, že výrobok je nebezpečný, je povinný bezodkladne o tejto skutočnosti informovať spotrebiteľa a tiež príslušný orgán dozoru.⁷

Zvýšená pozornosť bezpečnosti potravín sa začala venovať v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Európska komisia zverejnila v roku 1997 Zelenú knihu o všeobecných princípoch potravinového práva v EÚ. Sú v nej stanovené dôležité ciele, ako napríklad zabezpečenie vysokej úrovne ochrany verejného zdravia, bezpečnosti a záujmov spotrebiteľov, prenesenie hlavnej zodpovednosti za bezpečnosť na subjekty, ktoré podnikajú v potravinárskom priemysle. Na Zelenú knihu nadväzuje Biela kniha o zdravotnej bezpečnosti potravín. Biela kniha sa stala základom pre novú potravinovú politiku, ktorá má zabezpečiť zjednotenie legislatívy do jedného súboru pravidiel.⁸ Spoločným predpisom pre členské štáty Európskej únie sa stalo Nariadenie ES o bezpečnosti potravín, ktorým sa stanovujú všeobecné princípy a požiadavky potravinového práva, zriaďuje sa Európsky úrad pre bezpečnosť potravín a určuje postupy pre zvládanie mimoriadnych situácií. Európsky úrad pre bezpečnosť potravín pôsobí ako nezávislý orgán a poskytuje vedecké poradenstvo v oblasti potravín a poskytuje cenné informácie a stanoviská inštitúciám EÚ pri tvorbe právnych predpisov v oblasti potravín.⁹

Ďalej sieť Európskych spotrebiteľských centier (ECC-Net), ktoré sú k dispozícii v krajinách EÚ a na financovanie ktorých sa podieľa EÚ spolu s konkrétnymi členskými štátmi. Táto vzájomne prepojená sieť spotrebiteľských centier ponúka bezplatné informácie a rady týkajúce sa práv spotrebiteľov v krajinách Európskej únie, Nórsku a na Islande, ďalej ponúka bezplatnú spoluprácu a pomoc spotrebiteľom pri vybavovaní ich sťažností a mimosúdnych riešení sporov ohľadom kvality zakúpených výrobkov a služieb alebo správania a konania obchodníkov v ostatných členských krajinách EÚ, v Nórsku a na Islande; nezaobera sa však otázkami, sťažnosťami a spormi spotrebiteľov na domácom trhu.

⁴KRISTOVÁ E., KOŠÚTOVÁ T., LACKOVÁ A., KOLLÁR V., *Technické prekážky obchodu Regulovaný trh*, Ekonóm 2013, ISBN 978-80-225-3717-9, str.10

⁵Označenie CE – Vstupenka na vnútorný trh EÚ, [online]. [citované 15-10-2016] Dostupné na internete: <
<http://www.unms.sk/?ce-oznacenie-vstupenka-na-vnutorny-trh-eu>

⁶DZUROVÁ M. kol.: Spotrebiteľské teórie a reálie Praktikum. Bratislava, Ekonóm, 2008. 9s. ISBN 978-80-225-2608-1

⁷KRISTOVÁ E., KOŠÚTOVÁ T., LACKOVÁ A., KOLLÁR V., *Technické prekážky obchodu Regulovaný trh*, Ekonóm 2013, ISBN 978-80-225-3717-9, str.10

⁸GOLIAN J. a kol., *Bezpečnosť potravín*, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre 2015, ISBN: 978-80-552-1317-0, s. 16

⁹HOROVÁ, Oľga. *Ochrana spotrebiteľa po vstupe do Európskej únie*. Praha : Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1106-1. s. 37.

Vplyv na ochranu spotrebiteľa môže mať aj rozhodnutie Európskeho súdneho dvora, ktorý môže preskúmať spotrebiteľské spory a navrhnúť odškodnenia spotrebiteľa, prípadne môže dôjsť aj k napadnutiu predpisu konkrétneho štátu.¹⁰

Právne aspekty ochrany spotrebiteľa

Ochrana spotrebiteľa má v európskom práve svoje nezastupiteľné miesto, lebo je predpokladom dosiahnutia jedného z hlavných cieľov Európskeho spoločenstva, a to vytvorenie jednotného vnútorného trhu spoločenstva.¹¹

Pojem spotrebiteľ je tak v európskom práve definovaný v podstate dvojakým spôsobom. Spotrebiteľom je tak jednotlivец, ktorý koná nie ako podnikateľ či obchodník a ktorý uspokojuje vlastné alebo rodinné potreby tovarom alebo inými výkonmi.

Spotrebiteľom môže byť iba fyzická osoba. Európsky súdny dvor (ďalej len "ESD") odmietol aplikáciu spotrebiteľského práva na právnické osoby, keď stanovil, že za spotrebiteľa môže byť pokladaná iba fyzická osoba, ktorá uzatvára zmluvu s tým, kto koná z titulu živnostenskej alebo profesionálnej činnosti. Je teda vylúčené chrániť ako spotrebiteľov napr. aj také právnické osoby, ktorých postavenie v obchodnom vzťahu sa vyznačuje zreteľnou materiálnou nerovnosťou voči poskytovateľovi tovaru či služby. Zmyslom ochrany spotrebiteľa je teda ochrana privátnej autonómie fyzických osôb, ktoré sa zúčastňujú právnych vzťahov v rámci trhového hospodárstva, bez toho, aby v danom prípade sledovali účel dosiahnutia zisku.¹²

Zákon o ochrane spotrebiteľa ho definuje takto: „spotrebiteľom je fyzická alebo právnická osoba, ktorá nakupuje výrobky alebo služby za iným účelom než pre podnikanie s týmito výrobkami alebo službami.“¹³

Ochrana spotrebiteľa spočíva hlavne v právach a povinnostiach všetkých subjektov, ktoré sú zapojené do spotrebiteľských vzťahov. Hlavnými subjektami, ktoré vstupujú do spotrebiteľských vzťahov sú predovšetkým spotrebiteľia, predávajúci, dodávatelia, výrobcovia, dovozcovia, rôzne spotrebiteľské združenia a orgány verejnej správy, ktoré pôsobia v oblasti ochrany spotrebiteľa. Ako spotrebiteľa môžeme definovať fyzickú osobu, ktorá neuzatvára spotrebiteľskú zmluvu v rámci svojho povolania alebo predmetu svojej podnikateľskej činnosti.¹⁴

Dôležitým prvkom európskeho spotrebiteľského práva je snaha o vyvážený prístup medzi slobodami vnútorného trhu a hospodárskej súťaže a ochranou spotrebiteľa. Ochrana spotrebiteľa nesmie byť príliš prísna, zároveň však musí byť slabšiemu účastníkovi hospodárskych vzťahov garantovaná v dostatočnej miere. Prílišná ochrana slabšieho môže viesť predovšetkým k tomu, že je vo svojej slabosti udržiavaná, nerozvíjajú sa u neho schopnosti (ani záujem) stať sa dospelým a spôsobilým starať sa sám o seba, svojsky uplatňovať záujmy a potreby.

Európske právo nemá za cieľ sa o spotrebiteľa paternalisticky starať, ale mu poskytnúť právne prostriedky, ktoré by mali kompenzovať nevýhody vyplývajúce z jeho nerovnej vyjednávacej pozície. Určítym meradlom je Európskym súdnym dvorom požívaný pojem modelového spotrebiteľa, ktorému zodpovedá "priemerne informovaný, pozorný a svedomitý občan." Európsky súdny dvor teda uvažuje o spotrebiteľovi ako o informovanom občianovi EÚ. Z tohto konceptu informovaného (osvieteného) spotrebiteľa potom vyplýva aj jeho kritický postoj k prílišným protekcionistickým opatreniam členských štátov v určitých oblastiach (napr. v ochrane zdravia).¹⁵

¹⁰ TOMANČÁKOVÁ, B. Ochrana spotrebiteľa v praxi so vzormi a príkladmi. Praha : Linde Praha, a.s., 2008. ISBN 978-80-7101-695-2.

¹¹TÝČ, V. *Základy práva Európskej únie pre ekonómov*. 4. vydanie. Praha: Linde Praha, a. S., 2004, s. 57

¹²KOTOUČOVÁ, J., ŠVARC. Z. *Ochrana spotrebiteľov*. Vybrané otázky právnej úpravy. Praha: Oeconomica, 2007. s. 13 ISBN 978-80-245-1262-4

¹³Zákon o ochrane spotrebiteľa č. 250/2007 Z.z.

¹⁴KOTLER, P. *Marketing podleKotlera*. Praha:Management Press, 2000. 260 s. ISBN 80-7261-010-4.

¹⁵TÝČ, V. *Základy práva Európskej únie pre ekonómov*. 4. vydanie. Praha: Linde Praha, a. S., 2004

Z pojmu modelového spotrebiteľa možno odvodiť nástroje, ktoré majú na jeho ochranu slúžiť. Predovšetkým je teda potrebné zabezpečiť dostatočnú informovanosť spotrebiteľov, čo sa týka napr. etiketovania a označovania tovaru.

Informovanosť spotrebiteľov pritom nie je jediným nástrojom; vzoru dospelého, informujúceho sa spotrebiteľa však odpovedá dať tomuto nástroju prednosť pred imperatívnymi normami, ktoré by napríklad regulovali kvalitu. Európske právo preto, tam kde je to možné, pred rigoróznou ochranou preferuje informovanosť spotrebiteľov. Mimo zakotvenia hmotnoprávneho postavenia spotrebiteľa, európske právo zaručuje tiež náležité presadenie tohto postavenia v procesnom práve. Spotrebiteľom tak majú byť k dispozícii všetky mysliteľné prostriedky právnej ochrany počítajúc do toho samostatné presadzovanie právnych nárokov, organizované kolektívne žaloby či žaloby podané asociáciami na ochranu záujmov spotrebiteľov, možnosti domáhania sa práva prostredníctvom splnomocnencov, sankcie stanovené trestným právom či rešpektovanie pravidiel v profesijných (normatívne nezáväzných) kódexoch správania. Nepriamymi nástrojmi ochrany spotrebiteľa sú napr. finančné príspevky na činnosť európskych spotrebiteľských organizácií (čím sa podporuje kvalifikované hájenie záujmov spotrebiteľov a osvetová činnosť), spolupráca národných orgánov ochrany spotrebiteľa (prispieva k účinnosti právnej úpravy ochrany spotrebiteľa), podpora vedeckého poradenstva a hodnotenie rizík (je dôležitá predovšetkým pre oblasť ochrany zdravia a bezpečnosti spotrebiteľov) atď.¹⁶

Vybrané smernice EÚ súvisiace s ochranou spotrebiteľa

Základným prameňom európskeho práva je Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83 / EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13 / EHS a Smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44 / ES a zrušuje smernica Rady 85/577 / EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7 / ES (ďalej len "smernica"). Hlavným cieľom Smernice je zabezpečiť vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa v Európskej únii a fungovanie trhov v jednotlivých členských štátoch. Stanovuje úplnú úroveň súladu pravidiel na ochranu spotrebiteľa.

Zmluvy, na ktoré sa Smernica vzťahuje, sú:

- zmluvy uzatvorené mimo prevádzkových priestorov,
- zmluvy uzatvorené prostredníctvom komunikácie na diaľku a
- zmluvy uzatvorené v obchodných priestoroch.

Smernica rozoznáva ďalšie typy zmlúv, akými sú: kúpne zmluvy, zmluvy o poskytovaní služieb, zmluvy týkajúce sa online digitálneho obsahu, zmluvy na dodávky verejných služieb. Zároveň Smernica stanovuje podmienky a požiadavky na uzavretie a odstúpenie od jednotlivých zmlúv medzi obchodníkom a spotrebiteľom.

Kľúčový význam pre zabezpečenie ochrany spotrebiteľa má bezpečnosť výrobkov, ktoré sú uvádzané na trh. Právo Európskej únie stanovuje, že na trhu môžu byť distribuované len bezpečné výrobky, tovar, služby. Za ich bezpečnosť zodpovedajú podľa smernice 2001/95 / ES „výrobcovia“, pričom smernica presne stanovuje, kto je „výrobca“. Právna úprava, ktorá zaistila implementáciu príslušnej smernice do slovenského národného práva, bola zavedená zákonom č. 404/2007 Zb. O všeobecnej bezpečnosti výrobkov a zmene niektorých zákonov.

Smernica o klamlivej a porovnávacej reklame (2006/114 / ES- kodifikované znenie) zakazuje klamlivú reklamu a za určitých podmienok povoľuje porovnávaciu reklamu.

Klamlivou je každá reklama, ktorá akýmkoľvek spôsobom, vrátane predvedenia, zavádza alebo pravdepodobne môže klamať osoby, ktorým je určená alebo ktorých zasiahne, a ktorá pre svoj klamlivý charakter pravdepodobne ovplyvní ich ekonomické správanie, alebo ktorá z týchto dôvodov poškodí alebo môže poškodiť iného súťažiteľa. Porovnávacia reklama je reklama, ktorá priamo alebo nepriamo identifikuje súťažiteľa alebo tovary alebo služby ponúkané súťažiteľom.

¹⁶MRÁZEK, J. Zodpovednosť za škodu spôsobenú chybným výrobkom podľa direktívy Rady Európskych spoločenstiev č. 85/374 / EHS. Právnik, 1998, č. 3,

Smernica umožňuje členským štátom napr. požadovať na zadávateľovi reklamy, aby tvrdenia použité v reklame v rozumnej miere preukázal a ukladá im, aby zabezpečili primerané a účinné prostriedky na kontrolu klamlivej reklamy, vrátane možnosti nariadiť jej zastavenie alebo zakázať jej uverejnenie. Uvedenú všeobecnú európsku úpravu rozširujú ďalšie osobitné predpisy, napr. smernice o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa označovania, prezentácie a reklamy (2000/13 / ES). Jej cieľom je zabezpečiť, aby spotrebiteľ dostal všetky podstatné informácie o zložení potravín, ich výrobcov, dobe použiteľnosti, a pod. a nebol pritom klamaný. Smernica bola transponovaná predovšetkým vyhláškou č. 127/2012 Zb. o spôsobe označovania potravín a tabakových výrobkov a zákonom č. 152/1995 Zb., o potravinách a tabakových výrobkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

V oblasti reklamy bola smernica transponovaná zákonom o regulácii reklamy; smernici o dojčenskej výžive (2006/141/ES), ktorá stanovuje požiadavky na zloženie a označovanie počiatočnej a následnej dojčenskej výživy určenej pre zdravé dojčatá. Smernica bola transponovaná predovšetkým zákonom č. 147/2001 Zb. O regulácii reklamy, v platnom znení, zákonom č. 250/2007 Zb. O ochrane spotrebiteľa, v platnom znení a vyhláškou č. 152/1995 Zb. O potravinách určených pre zvláštnu výživu a o spôsobe ich použitia; smernice o zákonníku spoločenstva o humánných liekoch (2001/83 / ES), podľa ktorej je napr. zakázaná akákoľvek reklama lieku, pre ktorý nebolo vydané povolenie v súlade s právnymi predpismi EÚ. Smernica bola transponovaná predovšetkým zákonom č. 362/2011 Zb., O liečivách a o zmenách niektorých zákonov vyhláškou č. 129/2012 Zb. O spôsobe predpisovania liekov, a údajov na lekárskom predpise a o pravidlách používania lekárskeho predpisu, vyhláškou č. 477/2006 Zb. o registráciu liekov, vyhláškou č. 459/2012 Zb. o výrobe a distribúcii liečiv, a pre oblasť reklamy zákonom o regulácii reklamy.

Smernica o zodpovednosti za chybné výrobky (85/374 / EHS) upravuje náhradu škody, ktorá vznikla v dôsledku chyby výrobku, ale neupravuje nároky zo zodpovednosti za vady.

Zodpovednosť za škodu leží predovšetkým na výrobkoch, aj keď nie sú so spotrebiteľom v zmluvnom vzťahu; v určitých prípadoch sú zodpovedné aj ďalšie osoby - predajcovia a dodávatelia. Výrobca chybného výrobku musí na jej základe nahradiť škodu bez ohľadu na to, či ju zaviniť, pričom spotrebiteľ je povinný preukázať chybu výrobku, vznik škody a príčinnú súvislosť medzi škodou a chybou výrobku. Povinnosť hradiť škodu na majetku sa ukladá iba v prípadoch, ak je vyššia ako 500 eur. Smernica bola transponovaná zákonom č. 514/2003 Zb. O zodpovednosti za škodu spôsobenú chybou výrobku, v platnom znení.

Smernica o ochrane spotrebiteľa pri zmluvách uzatváraných mimo prevádzkových priestorov (85/577 / EHS) sa vzťahuje na zmluvy uzavreté napr. v byte spotrebiteľa (kupujúceho), na prezentačnom zázname alebo u spotrebiteľa v zamestnaní. Týka sa tovaru ako aj služieb, ale nevzťahuje sa napr. na zmluvy o nehnuteľnostiach, poisťovacie zmluvy alebo distribúciu potravín. Základným právom spotrebiteľa je možnosť jednostranne a bez udania dôvodu od zmluvy odstúpiť v sedemdňovej lehote. O tomto práve musí byť spotrebiteľ písomne informovaný. Smernica bola transponovaná zákonom č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v platnom znení (§§ 52 - 57).

Smernica o spotrebiteľskom úvere (2008/48 / ES) sa vzťahuje na často uzatvárané úverové zmluvy (vyňaté sú však úvery hypotekárne, zabezpečené nehnuteľnosťou, o celkovej výške nižšej ako 200, - € a vyššie ako 75.000, - €, väčšina úverov leasingových, vo forme prečerpania so splatnosťou do jedného mesiaca, zamestnanecké úvery alebo bezúročné pôžičky). Smernica zavádza povinné predzmluvné aj zmluvné informačné minimum.

Spotrebiteľia tak získali napr. nové právo na štandardné informácie uvádzané v reklame alebo akýchkoľvek relevantných údajoch o nákladoch na úver, a to jasne, výstižne a zreteľne na názornom príklade, musia byť informovaní o prípadných zmenách v úrokovej sadzbe, a pod. Navyše smernica zaviedla princíp zodpovedného úverovania, na základe ktorého je veriteľ povinný posúdiť vopred úverovú bonitu spotrebiteľa. Zakotvuje aj právo spotrebiteľa na odstúpenie od zmluvy v lehote 14 dní od jej uzavretia. Presnejšie je regulované predčasné splatenie úveru, vrátane riešenia odškodnenia veriteľa, keď mu v súvislosti s predčasným splatením vzniknú náklady. Upravený je aj režim zmluvy o viazanom úvere, kedy by spotrebiteľ, ak uplatní právo na odstúpenie od zmluvy, nemal byť naďalej viazaný ani žiadnou inou viazanou zmluvou. Novo je regulované postúpenie pohľadávok tak, aby sa

spotrebiteľ neocitol v menej výhodnej situácii. Ďalším významným ustanovením je článok upravujúci ročnú percentuálnu mieru nákladov (RPMN), ktorý stanovuje presnú matematickú formulu pre výpočet tak, aby spotrebiteľovi skutočne slúžila ako nástroj porovnania. Smernica o cestovných, dovolenkových a výletných službách (90/314 / EHS) upravuje zájazdy, kedy sú cestovnou kanceláriou poskytované súčasne aspoň dva druhy služieb (napr. Doprava a ubytovanie alebo ubytovanie a sprievodcovské služby) a zájazd trvá aspoň 24 hodín alebo zahŕňa aspoň jedno ubytovanie cez noc. Smernica vyžaduje, aby zmluvy boli uzatvárané písomne a stanovuje podmienky na ich zmeny alebo odstúpenie.

Dôležité je uloženie povinnosti, aby informácie cestovnej kancelárie o pripravených zájazdoch, ich cene a iných podmienkach boli pravdivé a zrozumiteľné (ide napr. o informácie zahŕňajúce cenu, druh ubytovania, zaplatené služby, vízové povinnosti a iné formality, atď.). Smernica tiež upravuje dôsledky pre prípad, že sa zájazd neuskutočnil, alebo že cestovná kancelária neposkytla zákazníkovi podstatnú časť dohodnutých služieb. Na jej základe musia aj členské štáty zabezpečiť, aby cestovné kancelárie predložili dôkaz o záruke za vrátenie preplatkov a za zabezpečenie návratu zákazníkov zo zájazdu v prípade platobnej neschopnosti. Je tiež obmedzená voľnosť cestovnej kancelárie meniť cenu zájazdu krátko pred odchodom (počas 20 dní pred odchodom).

Smernica o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (93/13 / EHS) vychádza z toho, že v spotrebiteľských zmluvách majú predávajúci a dodávatelia oproti spotrebiteľom značnú výhodu, pretože podmienky definujú vopred a tie potom nebývajú dohodnuté individuálne. Avšak vopred pripravené zmluvné podmienky sú výhodou ako pre podnikateľov, tak pre spotrebiteľov, pokiaľ nie sú zneužívané.

Táto smernica preto definuje zmluvné podmienky obsiahnuté predovšetkým v tzv. Typových / vzorových zmluvách, vymedzuje ich neprimeranosť tak, že v rozpore s požiadavkou dobrej viery pôsobí v neprospech spotrebiteľa značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán zmluvy a ukladá členským štátom vo vnútroštátnej legislatíve zakotviť, že neprijateľné zmluvné podmienky sú neplatné, aby bolo zabránené ich ďalšiemu používaniu. V prílohe k smernici je uvedený príkladný zoznam podmienok, ktoré sa považujú za neprimerané. Sú to napr. podmienky vylučujúce zodpovednosť dodávateľa alebo vytvárajúce nevýhodné postavenie spotrebiteľa vo vzťahu k dodávateľovi napr. tým, že sa vzdáva niektorých svojich práv. Smernica bola transponovaná zákonom č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v platnom znení (§ 52 - 57).

Smernica o ochrane spotrebiteľa vo vzťahu k určitým aspektom zmlúv o časovo vymedzenom užívaní ubytovacích zariadení (timeshare), o dlhodobom dovolenkovom produkte, o ďalšom predaji a o výmene (2008/122/ES) upravuje predovšetkým tzv. Timeshare, t.j. situácie, kedy má určitú nehnuteľnosť (typicky apartmány pri mori pre letnú rekreáciu) v spoločnom vlastníctve niekoľko osôb, z ktorých každá má právo nehnuteľnosť užívať na dohodnutý čas, najmenej však po dobu jedného roka a zároveň na viac ako na jedno obdobie. Smernica sa však vzťahuje aj na výmenu timesharingových produktov a ich ďalší predaj.

Spresňuje požiadavky na informácie pred uzatvorením zmluvy uvádzané v reklame a informačné povinnosti stanovujú pre rôzne produkty rôzne a v nadväznosti na ich obsah a dôsledky pre spotrebiteľov. Informácie musia byť spotrebiteľovi poskytnuté jasným a zrozumiteľným spôsobom pred tým, ako sa spotrebiteľ zaviazne na základe zmluvy alebo ponuky. Samotná zmluva však už nemusí byť len na papieri, ale môže byť vyhotovená aj na inom trvalom nosiči, napr. CD.

V každom prípade ale obchodník musí spotrebiteľa informovať o práve na odstúpenie od zmluvy, pre ktoré je novo zakotvená 14 týždňová lehota. Zároveň naďalej platí zákaz platiť preddavky po dobu, kedy spotrebiteľ môže od zmluvy odstúpiť. Sú stanovené aj osobitné podmienky pre zmluvy o dlhodobých produktoch, ktoré sa týkajú najmä rozloženia platieb v splátkovom kalendári, a pre doplnkové zmluvy (typicky zmluvy úverové), ktorých platnosť automaticky zaniká s odstúpením od zmluvy hlavnej.

Smernica o ochrane spotrebiteľa vzhľadom na zmluvy na diaľku (97/7 / ES) upravuje situácie, kedy k uzavretiu zmluvy nie sú spotrebiteľ a dodávateľ pri uzavretí fyzicky súčasne prítomní. Táto forma uzatvárania zmlúv sa s rozvojom moderných technológií čoraz viac rozširuje.

Smernica ukladá dodávateľovi povinnosť poskytnúť spotrebiteľovi v smernici uvedené informácie, a to jasne, zrozumiteľne, so zreteľným účelom uzatváraanej zmluvy. Súčasne je dodávateľ povinný o sebe uviesť identifikačné údaje vrátane adresy určené pre prípadné reklamácie. Rovnako ako u zmluvy uzatvorenej mimo prevádzkových priestorov má zákazník aj u dištančnej zmluvy právo od zmluvy v lehote 7 dní odstúpiť, a to bez nutnosti uvedenia dôvodu. Na túto možnosť musí predávajúci zákazníka upozorniť. Dodávateľovi je zároveň uložené splniť dodávku do 30 dní. Smernica pamätá aj na situácie nevyžiadaných dodávok a stanovuje, že spotrebiteľ nie je povinný zaplatiť za takúto dodávku cenu. Ešte intenzívnejšie je potom chránený zákazník, ktorý si tovar alebo služby objednáva prostredníctvom internetu. Smernica bola transponovaná predovšetkým zákonom č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v platnom znení (§ 52 - 57).

Smernica o určitých aspektoch služieb v informačnej spoločnosti, najmä elektronického obchodu, v rámci vnútorného trhu (2000/31 / ES) upravuje elektronické obchody a ďalej posilňuje záruky pri predaji cez internet (napr. možnosť opraviť chybné vyplnené formuláre). Smernica tiež upravuje zodpovednosť poskytovateľov priestoru na internete za činnosť a služby, ktoré ich zákazníci cez internet ponúkajú.

Smernica o ochrane spotrebiteľa pri označovaní cien výrobkov ponúkaných spotrebiteľom (98/6 / ES) ukladá povinnosť obchodníkom uvádzať u spotrebného tovaru predajnú cenu a cenu za jednotku. Pri tovare, ktorý nie je balený a množstvo sa meria v prítomnosti spotrebiteľa, sa cena uvádza len za jednotku. Ceny musia byť jednoznačné, ľahko zistiteľné a zreteľne čitateľné. Členským štátom je však daná možnosť upraviť tieto povinnosti odlišne napr. pre malých obchodníkov, pre ktorých by tieto povinnosti boli nadmernou záťažou. Smernica bola transponovaná zákonom č. 356/2013 Zb. O cenách, v platnom znení.

Smernica o súdnych príkazoch v ochrany záujmov spotrebiteľov (2009/22 / ES) sa plne opiera o pôvodnú smernicu 98/27/ES, ktorá sa týka hlavne veľkého množstva prevažne jazykových zmien. Na základe tejto smernice môžu subjekty na to oprávnené začať súdne konanie, v ktorom budú obhajovať kolektívne záujmy spotrebiteľov napr. v oblasti klamlivej reklamy, predaja na diaľku a mimo prevádzkových priestorov, spotrebiteľského úveru alebo neprijateľných zmluvných podmienok. Oprávnenými subjektmi v SR sú Združenie slovenských spotrebiteľov, SOS - Združenie obrany spotrebiteľov, o.s., Občianske združenie spotrebiteľov "TEST" a tiež akékoľvek združenie, v ktorého stanovách je ako cieľ uvedená ochrana spotrebiteľov.

Tieto subjekty môžu vystupovať na ochranu spotrebiteľov aj v inom členskom štáte. Smernica bola transponovaná zákonom č. 250/2007 Zb. O ochrane spotrebiteľa, a zákonom č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, v platnom znení.

Smernica o určitých aspektoch predaja spotrebného tovaru a záruk na tovar (1999/44 / ES) je harmonizovať tie časti zmluvného práva v oblasti predaja spotrebiteľmi, ktoré upravujú právne záruky a do istej miery aj obchodné záruky. Platí pre kúpne zmluvy o veciach hnutel'ných, nepoužitých i použitých. Základným prvkom je povinnosť predávajúceho zaručiť zhodu tovaru so zmluvou po dobu dvoch rokov od dodania tovaru. Ak túto povinnosť poruší, zodpovedá za vady. V takom prípade má spotrebiteľ právo na bezplatnú opravu, výmenu tovaru za bezchybný, primerané zníženie kúpnej ceny alebo odstúpenie od zmluvy. Uplatňuje sa spôsob, ktorý je najhospodárnejší. Členské štáty môžu ustanoviť, aby spotrebiteľ informoval predávajúceho o nedostatkoch do dvoch mesiacov od ich zistenia. Pokiaľ ide o obchodné záruky, musia byť spísané jasne a musí uvádzať práva, ktoré dávajú spotrebiteľovi nad rámec zákonných záruk.

Smernica o všeobecnej bezpečnosti výrobkov (2001/95 / ES) smeruje na zabezpečenie toho, aby výrobky umiestnené na trh a určené pre spotrebiteľov boli bezpečné. Ukladá preto výrobcovi povinnosť uvádzať na trh len bezpečné výrobky. Ak ide o výrobcu pochádzajúceho z krajiny mimo Európskej únie, prechádza táto povinnosť na jeho zástupcu v EÚ alebo na dovozcu. Ide o doplnujúcu úpravu vo vzťahu k výrobkovým smerniciam. Smernica obsahuje všeobecnú definíciu bezpečného výrobku. Výrobok sa považuje za bezpečný, ak je v súlade so špecifickými pravidlami aplikovanými v členskom štáte, v ktorom je v obehú. Pokiaľ tieto špecifické pravidlá neexistujú, bezpečnosť sa posudzuje podľa európskych noriem, technických špecifikácií v predpisoch EÚ, vnútroštátnych

noriam, kódexov postupov, stavu vedy a techniky a očakávania spotrebiteľov. Na základe smernice musí výrobca informovať spotrebiteľov o rizikách spojených s výrobkom.

Distribútorom je uložené, aby pomohli zabezpečiť dodržiavanie všeobecných požiadaviek na bezpečnosť. Najmä nesmú dodávať výrobky, o ktorých vedľa alebo môžu predpokladať, že sú nebezpečné. Smernica tiež zavádza systém RAPEX pre rýchlu výmenu informácií o nebezpečných nepotravinových výrobkoch medzi členskými štátmi a Komisiou.

Smernica bola transponovaná predovšetkým zákonom č. 2124/2006/ Zb. O všeobecnej bezpečnosti výrobkov, v platnom znení.

Smernica o nekalých obchodných praktikách (2005/29 / ES) smeruje proti nekalým obchodným praktikám, ktoré priamo ovplyvňujú rozhodnutie o obchodnej transakcii spotrebiteľov. Nepriamo tiež chráni podniky pred konkurentmi, ktorí nedodržiavajú stanovené pravidlá jednaní na trhu, čím prispieva k riadnemu fungovaniu vnútorného trhu. Smernica stanovuje jednoznačný zákaz nekalých obchodných praktík, ktoré sa členia na zavádzajúce a agresívne. Zakazuje sa nielen podvodné konanie, ale aj klamlivé opomenutie. Smernica vychádza pri posudzovaní praktík kritériom priemerného spotrebiteľa definovaného judikatúrou Súdneho dvora, t.j. spotrebiteľa, ktorý má dostatok informácií a je v rozumnej miere pozorný a opatrný. V prílohe je uvedený zoznam praktík, ktoré sú v každom prípade nekalé a ako také zakázané a postihnutelné. Príkladom je tzv. vábivá reklama, ktorá láka spotrebiteľov k nákupu tovaru za veľmi nízku cenu, bez toho, aby firma mala na sklade primerané množstvo tohto produktu. Nepripustné sú napr. aj nepravdivé (či nepodložené) tvrdenia o liečivých účinkoch produktov. Sankcie aj dohľad nad dodržiavaním tejto smernice implementované v právnych poriadkoch stanovia členské štáty samy. Táto smernica je založená na maximálnej harmonizácii (od jej znenie sa nemožno odchyliť).

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] DZUROVÁ M. a kol.: *Spotrebiteľská politika I*. Bratislava, Ekonóm. 2014, 26 s., ISBN 978-80-225-3950-0.
- [2] DZUROVÁ M., FRIDRICH B., KORČOKOVÁ M., MRÁZIKOVÁ M., *Ochrana spotrebiteľa*, Ekonóm, 2011, Bratislava, str. 155
- [3] 6. GOLIAN a kol., *Legislatíva a kontrola potravín*, Nitra: SPU 20018. s.2, ISBN 978-80-552-0077-4
- [4] 7. GOLIAN a kol., *Bezpečnosť potravín*, Nitra: SPU 2015. s16,.34. ISBN 978-80-552-1317-0
- [5] 9. HOROVÁ, Oľga. *Ochrana spotrebiteľa po vstupe do Európskej únie*. Praha : Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1106-1. s. 37.
- [6] 10. KITA J. a kol.: *Marketing*. Bratislava: IuraEdition, 2010, s.221-230, ISBN 978-80-8078-327-3
- [7] 11. KOLLÁR V.: *Manažment kvality*. Trenčín: Inštitút aplikovaného manažmentu, 2013. 24 s. ISBN: 978-80-89600-11-3
- [8] 12. KOLLÁR V., KOŠŮTOVÁ T., KRISTOVÁ Ľ., *Produkt a kvalita*, Bratislava: Ekonóm, 2008. 15 s. ISBN:978-80-225-2604-3
- [9] 13. KOLLÁR V., KRISTOVÁ Ľ.: *Technické prekážky obchodu*. Bratislava, Sprintvfra, 2004. 125s. Isbn 80-89085-21-0
- [10] 14. KOTLER, P. *Marketing podleKotlera*. Praha:Management Press, 2000. 260 s. ISBN 80-7261-010-4.
- [11] 15. KOTOUČOVÁ, J., ŠVARC. Z. *Ochrana spotrebiteľov*. Vybrané otázky právnej úpravy. Praha: Oeconomica, 2007. s. 13 ISBN 978-80-245-1262-4
- [12] 16. KRISTOVÁ Ľ., KOŠŮTOVÁ T., LACKOVÁ A., KOLLÁR V., *Technické prekážky obchodu Regulovaný trh*, Ekonóm 2013. 10,192,193 s. ISBN 978-80-225-3717-9
- [13] 17. NOVÁČKOVÁ D., HOFFMANN P., *Spoločný trh Európskej únie*, Stredoeurópska vysoká škola, Skalica, 2009, 10 s. ISBN:978-80-89391-01-1



- [14] 19. ROMAN E. a kol., *Bezpečnosť v produktovej politike*, Bratislava: Ekonóm, 2007, s.124, 126 ISBN: 978-80-225-2504-6
- [15] 20. TOMANČÁKOVÁ, B. *Ochrana spotrebiteľa v praxi so vzormi a príkladmi*. Praha : Linde Praha, a.s., 2008. ISBN 978-80-7101-695-2.
- [16] 21. TÝČ, V. *Základy práva Európskej únie pre ekonómov*. 4. vydanie. Praha: Linde Praha, a. s., 2004, s. 57 ISBN 80-7201-296-7
- [17] 22 .URBAN, L. *Európsky vnútorný trh a príprava Slovenskej republiky na začlenenie*. Praha: Linde Praha, a. S., 2002, s. 12. ISBN 80-7201-330-0
- [18] NARIADENIE VLÁDY Slovenskej republiky z 15. augusta 2007 o všeobecnej bezpečnosti výrobkov 404/2007
- [19] Zákon o ochrane spotrebiteľa č. 250/2007 Z.z
- [20] Zákon č. 362/2011 Z. z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [21] Zákon č. 128/2002 Z. z.Z štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [22] MRÁZEK, J. *Zodpovednosť za škodu spôsobenú chybným výrobkom podľa direktívy Rady Európskych spoločenstiev č. 85/374 / EHS*. Právnik, 1998, č. 3

ADRESA AUTORA

Prof. Ing. Vojtech KOLLÁR, PhD.

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16 Bratislava, Slovenská republika

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.